

HANS URS VON BALTHASAR

TEO LOGICA

Volumul II
ADEVĂRUL LUI DUMNEZEU

Traducere din limba germană de
Maria-Magdalena Anghelescu

Galaxia Gutenberg
2022

CUPRINS

NOTĂ PRELIMINARĂ	8
INTRODUCEREA IOANEICĂ.....	9
1. „Eu sunt Adevărul”	9
2. Adevărul ca „slavă” și „bunătate”	12
3. Adevărul ca plinătate	15
I. LOGICA DIVINĂ ȘI UMANĂ.....	19
A. LOGICĂ ȘI IUBIRE.....	21
1. Cerința Logosului	21
2. Logica iubirii.....	23
B. LOGICA ANA-LOGICĂ ÎN DOMENIUL LUMII.....	27
1. Structura triadică a logicii lumești.....	27
2. Imagines Trinitatis în ființa finită.....	29
3. Dialectica și dialogicul ca teologică	34
a) Hegel.....	36
b) Dialogicienii.....	38
4. Fecunditatea	46
II. POSIBILITATEA HRISTOLOGIEI.....	51
A. CEEA CE DECLARĂ LOGOSUL DESPRE SINE	53
1. Eșecul imaginilor	53
2. Hristos ca interpret al Celui invizibil	54
3. Isus ca cel cu totul-altul și ca același	56
4. Adevărul în pilde.....	60
5. Imanență transcendentă și transcendență imanentă	67
B. TEOLOGIE NEGATIVĂ?	71
1. Locul teologiei negative	71
2. Căutarea lui Dumnezeu în lumina Bibliei.....	78
3. Despre receptarea de către Biserică a teologiei negative.....	81
4. Necuvântul și supracuvântul	88
III. LOGOS ȘI LOGICĂ ÎN DUMNEZEU	103
A. ABORDĂRI ȘI DEMARCAȚII	105
1. Relația lui Isus cu Tatăl și cu Duhul.....	105
2. Identitate și diferență în Dumnezeu	107
a) Esența lui Dumnezeu în ipostaze	107
b) Caracterul imemorial al iubirii.....	114
c) Proprietățile esențiale în lumina ipostazelor.....	115
B. POZIȚIA LOGOSULUI ÎN DUMNEZEU	126
1. Logosul între Tatăl și Duhul	126

2. Pentru o definire a purcederilor (processiones).....	131
a) Problematica.....	131
b) Cuvânt, Fiu, chip, expresie	137
IV. ASPECTE CATA-LOGICE	143
A. DIFERENȚA TRINITARĂ ȘI DIFERENȚA ONTOLOGICĂ.....	145
1. Trinitatea și transcendentele	145
2. Diferența divină și cea creaturală	150
B. ÎMPLINIRI DE LA DUMNEZEU	156
1. Hristos unește polaritatea cosmică	156
2. Hristos împlinitorul tuturor științelor	162
3. Structura trinitară a istoriei	167
4. Dumnezeu, cosmosul, Dumnezeul-om	174
V. CUVÂNTUL S-A FĂCUT TRUP.....	183
A. VERBUM-CARO	185
1. O întrebare care a devenit acută	185
a) „Trup”	185
b) De ce „trup”?.....	188
c) Cuvântul ca o contradicție	196
d) Așteptare transcendentă?	202
e) Zădărnicia care așteaptă.....	204
2. Limbajul trupului.....	207
a) Limbajul ca expresie.....	208
b) Limbaj și imagine	211
c) Nașterea cuvântului.....	212
d) Mitul.....	214
e) Icoana.....	220
f) Simbolul, metafora.....	226
3. Fapta tăcută.....	230
B. FACTUM EST	235
1. Faptul.....	235
a) Ca punctul de plecare al oricărei teologii	235
b) În originea eternă	236
c) În tranziție	238
d) Vedere și credință.....	239
e) Libertate și ispită.....	243
2. Dimensiuni.....	247
a) Verbum-Caro: din perspectiva trinitară.....	247
b) Verbum-Caro ca unitate.....	250
c) Verbum-Caro: din perspectiva umanității totale.....	252
d) Verbum-Caro: din perspectiva Bisericii și a cosmosului	256
e) Verbum-Caro și analogia.....	260

C. CARO PECCATI.....	265
1. Contradicția	265
a) Dialectică și minciună.....	265
b) Diabolic și negativitate	268
2. „Caro peccati”	270
3. Teologică în cheie dialectică?	273
a) Limbajul Scripturii	273
b) Teologia contradicției.....	280
c) Iadul și Sfânta Treime.....	288
CONCLUZII	303
INDICE DE NUME PROPRII	307

NOTĂ PRELIMINARĂ

Subdivizarea a ceea ce se oferă ca „*Teologică*” în următoarele două volume rămâne una artificială; cele două părți trebuie să fie văzute ca un întreg. *Teologică* începe cu revelația de sine a Dumnezeuului triunic în întruparea Logosului, iar Logosul este Cuvânt, Fiul și interpret al Tatălui. Așa se înțelege el pe sine și așa vrea să fie înțeles. Dar cine l-ar putea înțelege ca ceea ce este, dacă nu ar exista Pneuma, care ne introduce în adevărul său și astfel în relația sa cu Tatăl? Și, pe de o parte, Logosul ne promite Pneuma ca interpret al său pentru timpul întoarcerii sale la Tatăl; dar, pe de altă parte, el a îndeplinit deja anticipat în Pneuma, în Duhul pe care Tatăl îl trimisese fără măsură asupra lui, tot ceea ce a făcut și a experimentat în venirea sa în trup și în Patimile și Învierea sa. Prin urmare, linia de separare dintre lucrarea Logosului și lucrările Duhului rămâne una artificială. Există lucrări, ca instituirea Euharistiei și continuarea ei de-a lungul mileniilor – și există numeroase altele ca și aceasta –, pe care nu le putem atribui unuia sau celuilalt. Vom respecta așadar Crezul apostolic, care interpretează lucrările Fiului – Biserica, justificarea și sanctificarea în sacrameinte, misterele comunității sfinților, învierea din morți și viața veșnică – drept lucrări ale Duhului, trebuind să nu se uite niciodată faptul că Dumnezeuul indivizibil triunic împlinește toate faptele mântuitoare în unitate, și totuși fiecare ipostază lucrează potrivit propriei sale naturi.

Dar, pentru că aici este vorba despre *Teologică*, întrebarea centrală va fi în primul rând cum se poate exprima Logosul etern al lui Dumnezeu în finitudinea creaturii și, din moment ce poate să o facă, de aici va decurge, ca o reverberație nesfârșită prin spații și timpuri, tot ceea ce Duhul Sfânt desfășoară din Evenimentul Unic.

INTRODUCEREA IOANEICĂ

1. „Eu sunt Adevărul”

Între ceea ce a fost considerat ca adevăr în primul volum și această declarație a lui Isus nu există nicio continuitate, ci doar un salt. „Eu sunt Adevărul” (Ioan 14,6) nu este un cuvânt al unei persoane la care aceasta să poată ajunge de jos în sus, ci numai de sus în jos, în mișcarea cuiva care a „venit” de acolo, în egală măsură pentru a fi și a mărturisi acest adevăr pe pământ: „Eu spre aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie (*martyreîn*) pentru adevăr” (Ioan 18,37). Cele două afirmații stau una lângă alta: Isus este adevărul și mărturisește adevărul. În conținutul lor, ele pot fi identice; și totuși indică o diferență. Diferența în identitate devine clară în declarația despre sine însuși: „Chiar dacă Eu mărturisesc despre Mine Însumi, mărturia Mea este adevărată, fiindcă știu de unde am venit și unde Mă duc” (8,14); dar, referindu-se la obiceiul evreilor de a acorda credibilitate doar mărturiei a doi martori, el continuă clarificând originea și destinul său: „Eu sunt Cel ce mărturisesc despre Mine Însumi, și mărturisește despre Mine Tatăl, Cel ce M-a trimis” (8,18). Dacă punem de acord cele două afirmații, el este, prin urmare, adevărul, ca cel trimis de Tatăl; nu pentru că mărturisește despre Tatăl ca fiind adevărul (în Scriptura Noului Testament Dumnezeu este numit „iubirea”, dar niciodată adevărul)¹, ci pentru că el, ca cel trimis, și trimis de fapt să mântuiască lumea (12,47), ca cel care revelează astfel voința, dispoziția, lucrarea Tatălui, este adevărul. *Este*, nu mărturisește doar.

Desigur, Isus mărturisește ceea ce a grăit el însuși: „Adevărat, adevărat zic ție, că noi ceea ce știm vorbim și ce am văzut mărturisim” (3,11); „Cel ce vine din cer este deasupra tuturor; și ce a văzut și auzit, aceea mărturisește” (3,32). Dar și alți mărturisitori au „văzut”, însă nu sunt ei înșiși adevărul. Precum Botezătorul: „Și eu am văzut (cum Duhul a coborât peste El și a rămas peste El) și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu” (1,34). Și creștinii „au văzut și vă mărturisesc Viața de veci care era la Tatăl și S-a arătat nouă (1 Ioan 1,2); la fel și ucenicul iubirii, sub cruce: „Cel ce a văzut a mărturisit și mărturia lui e adevărată; și acela știe că spune adevărul” (Ioan 19,35). Dar a vedea adevărul și a spune

¹ Ignace de la Potterie, *La Vérité dans Saint Jean I* (Biblical Institute Press, Roma 1977) 5-15, 29-36.

adevărul nu înseamnă încă a fi adevărul. Numai Isus poate în același timp să fie adevărul și să mărturisească adevărul, pentru că el este singurul care, venind de la Tatăl, este cel trimis de El (3,34; 14,24), cel care „Îl face cunoscut” (1,18).

Această explicare a Tatălui nu are loc doar prin cuvinte, ci chiar mai clar prin fapte („Chiar dacă nu credeți în Mine, credeți în aceste lucrări”, Ioan 10,38). Dar, deoarece atât cuvintele, cât și faptele sunt o explicare a Tatălui în mandatul său misionar, adevărul, care este Isus, își rostește cuvintele nu în termenii absolutului, de la sine, ci raportându-se la Tatăl pe care îl explică („pentru că Eu nu am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc” 12,49); și nici faptele sale nu le face acest adevăr în absolut, de la sine („Fiul nu poate să facă nimic de la Sine, dacă nu va vedea pe Tatăl făcând; căci cele ce face Acela, acestea le face și Fiul întocmai” 5,19; „Dacă nu fac lucrările Tatălui Meu, să nu credeți în Mine” 10,37). Această inseparabilitate a cuvântului și lucrării este legată de afirmația fundamentală conform căreia Cuvântul „care la început a fost la Dumnezeu” și care el însuși „era Dumnezeu” (1,1-2), „S-a făcut trup” (1,14), iar *aa* trup, ca ființă umană trupească și muritoare, este o interpretare a Tatălui, nu doar în cuvintele rostite, ci în integralitatea ființei sale trupești active.

Dar ce expune, ce interpretează el, în măsura în care este „Adevărul”? Atitudinea și fapta Tatălui, care „așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat” (3,16); însă Isus nu poate fi „Adevărul”, decât dacă nu este numai obiectul acestei dăruiri de către Tatăl, ci și subiectul ei, împlinind el însuși această dăruire: „Pentru aceasta Mă iubește Tatăl, pentru că Eu Îmi pun sufletul [...] Nimeni nu-l ia de la Mine, ci Eu de la Mine Însuși îl pun. Putere am Eu ca să-l pun” (10,18). El are această putere „în sine”, chiar dacă i-a fost dată de Tatăl (5,26), în timp ce Pilat, înaintea căruia își mărturisește regalitatea la începutul Patimilor sale (un rege venit în lume pentru a mărturisi adevărul), Pilat „n-ar avea nicio putere dacă nu i-ar fi fost dată de sus” (19,11), căci „în sine” el nu o are. Dar Isus mărturisește simultan faptul că este-adevărul (și în acest sens caracterul său absolut) și că a primit acest adevăr de la Tatăl (și astfel raționalitatea sa).

Dar cine să poată înțelege un astfel de adevăr, care se dă drept o „interpretare” umană („exegeză” 1,18) a Tatălui divin, dar în același timp pretinde a nu fi doar o simplă interpretare a adevărului, ci, în aceasta, chiar „Adevărul” însuși? Cine să înțeleagă că există aici o unitate inseparabilă a doi mărturisitori: Tatăl, care depune mărturie pentru interpretul său, și Fiul, care